

PREVODNA DEJAVNOST V JEZIKOVNI POLITIKI IN JEZIKOVNEM NAČRTOVANJU: OD NACIONALNEGA K NADNACIONALNEMU**

Povzetek. V članku predstavljamo jezikovnopolitične in jezikovnonačrtovalske vloge, ki sta jih imela prevodno besedilo in prevodna dejavnost pred pristopom Slovenije k Evropski uniji in po njej, obenem pa poskušamo izpostaviti prvine, ki so se s spremembo statusa slovenskega jezika zanj tudi spremenile. Ob tem v kontekst izrazite večjezikovnosti in večkulturnosti, ki ga prinaša Evropska unija, postavljamo vlogo prevoda kot temeljnega demokratičnega izenačevalca, obenem pa predstavljamo tudi konkretne izzive, s katerimi se je soočala stroka pri vzpostavljanju slovenskega jezika kot uradnega jezika Evropske unije, in izzive, s katerimi se sooča še zdaj.

Ključni pojmi: prevod, prevodno polje, jezikovna politika, jezikovno načrtovanje, izobraževanje prevajalcev

Uvod

Jezikovno-kulturne skupnosti z manjšim številom govorcev tipično zaznamuje medkulturni prenos prek prevoda; ta v razvoju takih skupnosti namreč igra pomembnejšo vlogo kot pri številčnejših in vplivnejših jezikih in kulturah (Pym, 2006: 752). Prevod je tudi v slovenskem kulturnem prostoru imel ves čas pomembno vlogo, saj je izjemno pripomogel k modernizaciji jezika in tako širil predstavnost jezika.

Slovenske družbenostne prevodoslovne raziskave so se glede prevodne dejavnosti do sedaj usmerjale v vprašanja statusa prevajalcev in prevodne dejavnosti (Kocijančič Pokorn, 2008) in sprememb v prevajalskem poklicu v novih okoliščinah delovanja prevajalcev (Fišer, 2008). Čeprav je bilo več razprav vezanih na prevodno dejavnost v okviru evropskih integracij (Koskinen, 2008; Kalin Golob, 2001; Wagner, 2001; Wagner et al., 2012) ter na vlogo slovenščine v institucijah EU (Stritar in Stabej, 2009; Stritar et al., 2011), pa nimamo prikazanega vpliva jezikovnopolitičnih in jezikovnonačrtovalskih

* Dr. Damjan Popič, asistent; dr. Vojko Gorjanc, redni profesor, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

dejavnikov na prevodno dejavnost, še posebej v primeru vključevanja Slovenije v EU in s tem povezanim spremenjenim jezikovnim statusom, ki je neposredno vplival tudi na prevodno dejavnost. Jezikovnopolitične odločitve namreč vzpostavljajo kontekst jezikovnega delovanja, v primeru večjezičnih skupnosti pa izrazito vplivajo tudi na prevodno dejavnost, tako neposredno, ko z jezikovnopolitičnimi odločitvami prevajanje postane obvezna sestavina družbenega delovanja, ali posredno s promocijo jezikov in kultur (Grin, 2010: 6).

Namen prispevka je umestiti slovensko prevodno dejavnost v okvir jezikovnopolitičnih in jezikovnonačrtovalskih aktivnosti, predvsem tistih, povezanih z vključitvijo Slovenije v EU. Ker pa vzpostavitev prevodne dejavnosti na način, kot ga bomo opisali, ne bi bila mogoča brez predhodnih aktivnosti, bomo najprej osvetlili pomembnejše elemente jezikovnonačrtovalskih dejavnosti po drugi svetovni vojni, ki so tlakovali pot prevodni dejavnosti in omogočili, da je bil slovenski prostor ne le glede jezikovne polnofunkcijskosti, ampak tudi glede prevodne dejavnosti pripravljen na nove izzive.

Prevodna dejavnost v jezikovni politiki in jezikovnem načrtovanju

584

Za osvetlitev pomena umeščanja prevajalske dejavnosti v slovensko jezikovno načrtovanje najprej na kratko predstavljamo elemente jezikovnega načrtovanja, ki so bili ključnega pomena za pripravljenost slovenskega prostora na izzive spremenjenega jezikovnega statusa tako ob vzpostavitvi samostojne države kot tudi vključitvi v EU, v nadaljevanju pa vpliv jezikovnopolitičnih načel EU na prevodno dejavnost.

Slovenščina v javnosti

Že v šestdesetih letih 20. stoletja je ocena jezikoslovcev o nezavidljivem stanju javne rabe slovenščine spodbudila organizirano jezikovnopolitično in jezikovnonačrtovalsko dejavnost v okviru Slavističnega društva Slovenije, posebej je bilo izpostavljeno vprašanje polnofunkcijskosti slovenščine oz. njena neprisotnost v vseh sferah javnega delovanja. Takratne pobude so čez nekaj več kot desetletje privedle do izjemne javne akcije, ki je potekala v okviru Slavističnega društva Slovenije in Socialistične zveze delovnega ljudstva, poimenovane Slovenščina v javnosti, ki je svoj vrh dosegla z javnim posvetovanjem v Portorožu maja leta 1979 (Pogorelec, 1983). Gre za pomemben dosežek slovenistične stroke in takratne slovenske politike, saj rezultati posvetovanja kažejo, da je bila narejena natančna študija jezikovne situacije takratnega časa, prav tako pa neke vrste jezikovnopolitični akcijski načrt, s pomočjo katerega se je slovenski prostor postopoma vzpostavljajal s slovenščino kot polnofunkcijskim jezikom, kar je neposredno pomenilo, da

je bil ob vzpostavitvi samostojne države slovenski jezik v celoti pripravljen za delovanje v vseh javnih sferah.¹

Del aktivnosti je bil povezan tudi s prevodno dejavnostjo. Na to želimo posebej opozoriti, saj tujejezične prevodoslovne študije eksplicitno opozarjajo, da prevajanje v preteklosti praktično nikoli ni bilo vključeno v okvire jezikovnega načrtovanja, prav tako pa se s prevajanjem v okviru jezikovno-načrtovalske dejavnosti le redko ukvarjajo jezikoslovne ali prevodoslovne raziskave (Toury, v tisku). Ob tem dejstvu je bilo delovanje slovenskega prostora v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja v resnici izjemno.

Pri slovenščini v javnosti se je izhajalo iz dejstva, da je slovenščina »zaradi zemljepisnih in zgodovinskih okoliščin, v katerih obstaja in se razvija, vedno bila in je odprta stikom z drugimi« (Stanovnik in Gantar, 1983: 87), med najvidnejšimi posledicami teh stikov pa je prav prevod (prav tam). Iz tako postavljenega okvira se opozarja na šolanje prevajalcev, takrat s sodobnim pogledom na izobraževanje s poudarkom na prvem jeziku prevajalcev, torej slovenščini (Gantar, 1983: 88), na vprašanje lektoriranja prevodov, kjer se vsebinsko opozarja na kompetence lektorjev, ki so bližje sodobnim revizorjem prevodov, in ne lektorjem, kot jih v slovenskem prostoru poznamo danes (Stanovnik, 1983: 89), na načrtovalske dejavnosti, povezane z jezikovno opremljenost prostora z viri, ki jih prevajalci potrebujejo za svoje delo (Klabus, 1983: 90), in še vrsto drugih aktivnosti, od prevodne kritike do povsem teoretskih vprašanj o tipu prevodov ter posameznih segmentov pravopisne norme, s katero imajo prevajalci največ težav (Bitenc in Smolej, 1983; Janež, 1983; Klabus, 1983; Madžarevič, 1983; Moder, 1983). Poseben segment je namenjen tudi prevajanju v tuji jezik, značilnosti manjših kulturnih prostorov, in razumevanju tovrstne prevodne dejavnosti kot širjenja idej slovenskega prostora v svet (Smerdu et al., 1983). Pregled vsebine kaže, da je bila narejena dobra analiza stanja, načrtovane aktivnosti pa so bile ustrezno umeščene v celoto predvidenih jezikovnonačrtovalskih dejavnosti. Postopoma se je vrsta idej uresničila tako z aktivnostmi univerzitetnega prostora, ki je – sicer včasih res zelo postopoma in počasi – uvajal prevajalske vsebine v študijski proces, kot tudi z aktivno vlogo politike, ki je npr. s subvencijami prevodov omogočala medkulturno komunikacijo prek prevoda. Umestitev prevajalske dejavnosti v takratni okvir jezikovnega načrtovanja je za samo dejavnost bila bistvenega pomena in je pomenila solidno oporo za postopno profesionalizacijo prevajalskega dela. Težko špekuliramo, kakšno bi bilo prevodno polje brez tovrstnih aktivnosti, a vpliva nanj ne moremo in ne smemo zanemariti.

¹ Maja letos obeležujemo 35-letnico dogodka. Ker gre za dogodek, ki je bil izjemnega pomena za slovenski prostor, nikoli pa zares kritično ovrednoten, bi bil čas, da slovenistična stroka resneje ovrednoti celotno akcijo in s tem opozori na dejstvo, da pripravljenost slovenščine na polnofunkcijsko delovanje v samostojni državi ni nekaj samoumevnega, ampak posledica sistematičnega jezikovnopolitičnega in jezikovnonačrtovalskega dela.

Republika Slovenija

Z vzpostavitvijo samostojne države in spremenjenim statusom slovenskega jezika je sledilo obdobje manjše jezikovnopolitične aktivnosti, v veliki meri zaznamovano z iskanjem novega okvira jezikovnopolitičnega delovanja (Gorjanc, 2009: 14). Od druge polovice 90. let pa je celo desetletje izrazito zaznamovala diskusija o zakonskem urejanju javne rabe slovenskega jezika (Stabej, 2006: 309), veliko manj pa bistveno pomembnejša vprašanja za takratno slovensko stvarnost, tj. vprašanje slovenščine v pridružitvenem procesu EU. Čeprav je Slovenija v svojih pogajalskih izhodiščih jasno izpostavila tudi jezikovno vprašanje in pričakovanje, da slovenščina postane z dnem pridružitve eden od uradnih jezikov EU, v skladu z načeli ohranjanja kulturne identitete in enakopravnosti evropskih kultur (Kalin Golob, 2001: 221), pa je jezikovno prakso v veliki meri diktirala intenzivnost pridružitvenega procesa. Tudi za prevodno dejavnost velja, da je praksa večinoma prehitevala načelne premisleke o vlogi prevoda v EU in o prevajalskih izzivih, ki jih prinaša članstvo, saj se je slovenski prostor znašel pred največjim prevajalskim izzivom v svoji zgodovini, o čemer razpravljamo v nadaljevanju.

Že pred vključitvijo v EU je bilo razvidno, da je v smislu jezikovnega načrtovanja na izzive sobivanja v večnacionalni skupnosti najbolj sistematično reagiral univerzitetni prostor, in sicer zelo uspešno na dveh področjih: pri slovenščini kot tujem jeziku in na področju prevajalstva (Kalin Golob, 2001: 227).

Čeprav ima ukvarjanje s slovenščino kot tujim jezikom pri nas precej daljšo tradicijo, pa so evropska jezikovna in kulturna raznolikost ter povečana mobilnost pomenili bistveno večji izziv za področje kot pred tem. Povečanje jezikovno-kulturne raznolikosti slovenskega prostora in potreba po usvajanju slovenščine kot drugega oziroma tujega jezika sta pomenila prelom tako pri sistematičnem organiziranju dejavnosti, njenem umeščanju v jezikovnonačrtovalsko dejavnost, prav tako pa tudi pri raziskovalni ter drugi strokovni umeščenosti v evropski prostor, čemur je bil kos Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (Stabej, 2004; Ferbežar in Zemljarič Miklavčič, 2004).

Prav tako je bila angažiranost Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani ključna za prevajalstvo. Že leta 1993 je fakulteta zaprosila za sofinanciranje priprav za ustanovitev prevajalskega oddelka v okviru evropskega projekta Tempus, znotraj katerega je sodelovalo 11 uglednih prevajalskih šol oz. inštitutov. Projekt je bil zaključen leta 1997, oddelek pa je prve študente sprejel v študijskem letu 1997/1998 (Vintar, 2009: 263–264). Tako so se prav v tem času uresničila razmišljanja in pobude za izobraževanje prevajalcev iz 70. let prejšnjega stoletja, postopno s sistematičnim dodajanjem prevodoslovnih in prevajalskih vsebin na filoloških študijih, ki so bile osnova za nadgradnjo

v samostojni študij prevajalstva.² Veliko prevajalskega dela je v Sloveniji in tudi vrsti drugih držav članic EU še danes posredno ali neposredno povezanega prav z dejstvom, da smo del večnacionalne skupnosti, ki temelji na jezikovni in kulturni raznolikosti, zato je izobraževalni del neposredno povezan z evropskimi inštitucijami, tudi kot pomembnimi zaposlovalci diplomantov prevajalskih šol (Sosoni, 2011).

Jezikovna politika oz. jezikovnopolitična načela Evropske unije

Med načeli in cilji Evropske unije so večjezičnost, ohranjanje jezikovne raznolikosti in povečanje jezikovne in kulturne senzibilnosti državljanov unije, a večina raziskovalcev se strinja, da izražena jezikovnopolitična načela niso dovolj, da bi lahko govorili o celostni jezikovni politiki Evropske unije (Tabouret-Keller, 1991; Kalin Golob, 2003; Shuibhne, 2004). Delovanje EU v resnici v veliki meri temelji na večjezičnem jezikovnem režimu s prevajanjem in tolmačenjem, a gre pri vlogi prevoda v jezikovnih načelih EU bolj za vprašanje jezikovne prakse kot koherentne jezikovne politike skupnosti (Pym, 2006: 753, 754; prim tudi Udovič, 2014). Da bi neka skupna jezikovna politika EU v resnici delovala, bi morala biti hkrati smiselno vgrajena tudi v načela jezikovnopolitičnih delovanj vseh članic, ob zavedanju vseh specifik posameznih kulturnih in jezikovnih prostorov. Le tako bi bilo mogoče oblikovati celovito jezikovnopolitično delovanje in hkrati prispevati tudi k sooblikovanju evropskega večkulturnega in večjezikovnega prostora (Gorjanc, 2009: 20).

Slovenski prostor je v preteklosti imel v posameznih segmentih svojega delovanja težave pri vključevanju jezikovnopolitičnih načel EU v svoj koncept delovanja, saj niti temeljnih načel jezikovnega delovanja skupnosti ni znal umestiti v svoje jezikovnopolitične dokumente, deloma tudi zato, ker jih snovalci slovenske jezikovne politike niso prepoznavali kot tistih načel jezikovnopolitičnega delovanja, ki bi pozitivno prispevala tudi k razvoju slovenskega kulturnega prostora;³ temeljno izhodišče je bilo namreč v monokulturnosti z izrazito skepso do večkulturnosti in večjezikovnosti (Gorjanc, 2009: 21–22). Šele z Resolucijo o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018⁴ se je stanje spremenilo; ta namreč izhaja iz realnega stanja in potreb sodobne slovenske družbe, ki jo zaznamuje večjezikovnost, ter potreb, ki jih narekuje sobivanje v EU.

² Danes se prevajalske vsebine poučujejo tudi na nekoliko mlajših oddelkih: na Oddelku za prevodoslovje Filozofske fakultete v Mariboru in Oddelku za uporabno jezikoslovje Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem.

³ Glej Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011. Dostopno preko: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO50>. Dostop: 11. 3. 2014.

⁴ Dostopno preko: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO91>. Dostop: 11. 3. 2014.

Evropska skupnost je v času, ko je bila to še evropska dvanajsterica, pri jezikovnih vprašanjih izpostavljala poleg določitve statusa jezikov in uporabe jezikov v evropskih institucijah še prevajanje in terminološko delo, jezikovno izobraževanje ter zaščito manjšin (Coulmas, 1991: 4), pozneje pa je Evropska unija programsko izpostavljala jezikovno raznolikost na načelu različnosti kultur, običajev in prepričanj, v ta okvir pa umeščala učenje in poučevanje jezikov ter med prednostne naloge eksplicitno uvrščala prevajanje, tolmačenje in razvoj jezikovnih tehnologij, slednje večinoma prav v razmerju do prevajalskega in tolmaškega dela (Gorjanc, 2009: 20). V praksi je, kot smo že opozorili, namreč večjezikovni režim zagotovljen prav s prevajanjem in tolmačenjem, čeprav teh dejavnosti ne bomo našli navedenih v nobenem pravnem dokumentu EU (Felici, 2010: 96). Pri vsaki širitvi je pravni red Evropskih skupnosti preveden v nove uradne jezike Evropske unije, nova jezikovna varianta Pogodbe o Evropski uniji in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti⁵ pa imata enako pravnoformalno verodostojnost kot pogodba, sestavljena v enem izvorniku v francoskem, italijanskem, nemškem in nizozemskem jeziku, ki je deponirana v arhivu vlade Italijanske republike (gl. 314. člen). Načelo uradno objavljenih pravnih norm je, da so enako veljavne in imajo enako pravno avtoriteto, zato se pri poimenovanjih izogiba govoru o prevajanju in prevodu. S tem je zagotovljena demokratičnost in pravna varnost, čeprav se vsi zavedamo, da celota pravnih norm v uradnih jezikih EU temelji prav na prevodu (Felici, 2010: 97). Tako imamo v EU specifično situacijo, ko s prevodno dejavnostjo zagotavljamo delovanje pravnih norm v posameznem uradnem jeziku EU, ki pa hkrati ne obstaja neodvisno od pravnih norm v vseh drugih uradnih jezikih EU (Dollerup, 2010: 289).

Slovenska prevodna dejavnost in Evropska unija

Prevodna dejavnost v okviru približevanja Evropski uniji je bila eden največjih prevajalskih projektov v slovenski zgodovini, tudi na splošno pa predstavlja enega večjih organizacijskih projektov v zgodovini samostojne Slovenije. V poglavju predstavljamo prevodno dejavnost pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo in po njem, v razmerju do tega dualizma in političnih sprememb pa poskušamo identificirati morebitne spremembe v vlogah in pomenu prevoda.

Prevodna dejavnost v pridružitvenem procesu

Vse od razglasitve samostojnosti 25. junija 1991 so slovenske oblasti dosledno poudarjale pomembnost slovenske pridružitve EU. Tako je že

⁵ Dostopno preko: <http://www.ecb.int/ecb/legal/1341/1342/html/index.sl.html>. Dostop: 11. 3. 2014.

februarja 1992 Slovenija zaprosila za sklenitev Evropskega sporazuma o pridružitvi ter za evropsko podporo pri prestrukturiranju in razvoju slovenskega gospodarstva (Vršaj, 2002: 165). Evropski sporazum o pridružitvi služi kot pravna podlaga za odnose med Slovenijo in EU, v tem okviru pa je bistveno predvsem drugo poglavje dokumenta, vezano na prilagoditev zakonodaje evropskim standardom. Ta določila so od Slovenije terjala prenos celotnega evropskega pravnega reda in drugih dokumentov v slovenski jezik – pred vstopom mora namreč vsaka bodoča država članica prevesti primarno in sekundarno zakonodajo, pa tudi najpomembnejše elemente procesne zakonodaje (Wagner et al., 2012: 103).

Kljub temu da je Slovenija v Evropsko unijo vstopila leta 2004, so se priprave na vstop seveda začele veliko prej. Slovenska vlada je leta 1996 usklajevanje in spremljanje predpristopne strategije naložila Službi Vlade RS za evropske zadeve (SVEZ) – ta služba pa je prevzela tudi izvajanje programa PHARE (Vršaj, 2002: 166) – vključno z jezikovnim delom pridružitve – do vstopa Slovenije v Evropsko unijo je bilo treba namreč prevesti okoli 160.000 strani dokumentov,⁶ to delo pa je maja 1997 prevzel prevajalski oddelek SVEZ-a (Krstič, 1999: 55; Krstič Sedej, 2004: 23).

Proces vključevanja Slovenije v EU je med drugim pomenil prilagajanje slovenske zakonodaje pravnemu redu EU. Kot podlaga za pregled ustaljenosti obeh zakonodaj so služili prevodi zakonov EU v slovenščino in ustrezne slovenske zakonodaje v enega od uradnih jezikov EU, najpogosteje v angleščino (Krstič, 1999: 55). Z vidika razsežnosti je bil največji zalogaj opravljen pred samo pridružitvijo, in sicer je bilo treba v 5 letih pred vstopom prevesti okoli 100.000 strani dokumentacije, ki je bila izdana od nastanka Evropske skupnosti za premog in jeklo (leta 1951), slovenska zakonodaja, ki se je predvsem iz kadrovskega razloga prevajala predvsem v angleščino, je zajemala okoli 60.000 strani, vsako leto pred vstopom pa je znotraj evropske integracije nastalo okoli 5000 dodatnih strani. Ti dokumenti so bili v grobem treh vrst (Krstič, 1999: 57):

- pravni red EU oziroma t.i. *acquis communautaire*, ta je sestavljen iz primarne zakonodaje (ustanovitvene pogodbe in njihove dopolnitve ter pristopni sporazumi), sekundarne zakonodaje (direktive, uredbe, odločbe, priporočila in mnenja) in drugih zavezujočih dokumentov (tehnični predpisi, sodbe Sodišča Evropskih skupnosti itd.). Sekundarna zakonodaja se nanaša na različna področja EU, v največji meri na notranji trg in kmetijstvo;
- slovenska zakonodaja, prilagojena zakonodaji EU (posamezni dokumenti so se v postopku usklajevanja prevajali večkrat – od osnutka do končne različice);

⁶ Ocene, podane januarja 1998 v poročilu takratne vodje prevajalske službe Darje Erbič o prevajalskih nalogah v okviru vključevanja v EU (Krstič, 1999: 56).

- drugi dokumenti (Državni program za prevzem pravnega reda EU s sprotnim spreminjanjem in dopolnjevanjem, pogajalska izhodišča, programi PHARE itd.).

Poleg obsežnosti je težavo predstavljalo tudi dejstvo, da je bilo treba zakonodajo prevesti v relativno kratkem časovnem razponu (v vsakem primeru pred vstopom Slovenije v EU, 1. maja 2004), Slovenija pa na to infrastrukturno ni bila pripravljena, »zato je Služba Vlade RS za evropske zadeve (v nadaljevanju SVEZ) prevzela koordinacijo dela med prevajalci, lektorji in redaktorji, uporabo enotnega izrazja, spremljanje prevoda od naročila do končnega izdelka, lektoriranje ter strokovno in pravno redakcijo« (Jemec Tomazin 2010: 107). Celotnega dela seveda ni bilo mogoče opraviti v okviru kapacitet prevajalske službe SVEZ-a,⁷ zato se je bilo nujno opreti na zunanje izvajalce. Ti so bili izbrani na podlagi dveh razpisov; pri prvem pa so se pokazale vse slabosti slovenske zakonodaje, vezane na javne razpise.⁸ Prvi razpis je namreč temeljil zgolj na načelu cenejšega ponudnika, kar se je močno odražalo na kakovosti prevodov. Ustvarjena je bila lestvica ponudnikov jezikovnih storitev, ki pa je bila sestavljena zgolj na podlagi ponujenih cen.

Zaradi slabih izkušenj pri prvem razpisu je bil drugi (veljaven od leta 2000 naprej) zasnovan nekoliko drugače, lahko pa rečemo, da predstavlja arhetipski način ustrezno zasnovanega javnega razpisa, katerega predmet so intelektualne storitve – razpis je bil namreč zasnovan dvofazno, in sicer je prevajalska služba SVEZ-a v prvi fazi poskušala povabiti kar največ prijaviteljev, te pa so ločili na podlagi minimalnih formalnih kriterijev. Služba je postavila tudi cene storitev, od ponudnikov storitev pa je bilo odvisno, ali jih sprejmejo ali ne. V drugi fazi so prijavitelji opravili testni prevod, ki je bil na pravni podlagi preliminarne pogodbe tudi plačan in anonimno ocenjen, in sicer z eno od štirih kategorij (A (zelo dobro), B (dobro), C (zadostno) ali D (nezadostno)). Izvajalci, ki so dosegli vsaj oceno C, so bili povabljeni na razgovor z uslužbenci SVEZ-ove prevajalske službe. Na razgovoru so imeli prijavitelji možnost, da izvedo, kakšne napake so storili med prevajalskim procesom.⁹ Prijavitelji, ki so prejeli oceno D, so lahko testni prevod opravljali še enkrat, in če so tudi v drugo prejeli oceno D, so bile preliminarne pogodbe z njimi prekinjene.¹⁰ Na ta način je prevajalska služba izbrala okoli

⁷ Ob koncu leta 1999 je imela prevajalska služba 36 ljudi, od tega 24 prevajalcev, 2 terminologa, 2 lektorja, 3 pravne redaktorje, vodjo zunanjih izvajalcev, vodjo oddelka in strokovno-tehnično oseboje.

⁸ Informacije o poteku razpisov, kadrovski sestavi oddelka ipd. pridobljene v intervjuju z Olgo Shvestho (3. 3. 2014), takratno koordinatrico prevajalskega procesa v prevajalski službi SVEZ-a. Avtorja se intervjuevanki za neprecenljive informacije iskreno zahvaljujeva. Zlasti sva ji hvaležna za to, da nama je uspela pokazati, kako zahteven je bil v resnici prevajalski vidik približevanja EU in kako uspešno se je prevajalska služba z njim soočila.

⁹ Izkušnje prevajalcev SVEZ-a so pokazale, da so bili prevodi v drugem krogu veliko kakovostnejši.

¹⁰ Nujno je omeniti, da so tudi po uspešnem izbirnem postopku, med samim prevajanjem, zunanji izvajalci prehajali med kategorijami na uvrstitveni listi, saj so bili konstantno ocenjevani.

150 zunanjih izvajalcev, različnih pravnih subjektov – največ pa samostojnih prevajalcev –, ki so prevedli okoli 90 odstotkov vseh besedil.

Tako je bil izpeljan prvi pravi organizirani in segmentirani prevajalski projekt na Slovenskem, v katerem je sodelovalo veliko število ljudi, in čeprav lahko prve pravne akte v slovenskem jeziku najdemo že v 16. stoletju (Udovič et al., 2011: 270), je do razmaha slovenskega pravnega jezika prišlo precej pozneje. Še sredi 19. stoletja je zakonodajo v slovenski jezik denimo prevajal posameznik, Matej Cigale. Do revizij pravnih terminov je prišlo z nastankom društva Pravniki, tako da je bilo izrazje vsaj do določene mere usklajeno, v obdobju Jugoslavije pa so tovrstne naloge opravljale jezikovne sekcije pri komisiji za istovetnost (Jemec Tomazin, 2010: 107). Mednarodne pogodbe se tako do leta 1968 v slovenščino sploh niso prevajale, prevode tovrstnih dokumentov najdemo šele pozneje (Udovič et al., 2011: 271). Z zasnovo projekta ob osamosvojitvi je bila oblikovana celostna infrastruktura, ki je zajemala tudi poseben delokrog oz. več etap izdelave prevodnega besedila, in sicer v naslednjih korakih (Krstič Sedej, 2004: 157–158):

- prevod (največkrat so ga pripravili zunanji prevajalci – prevajalske agencije, ki so lahko tudi samo nekaj strani dolg prevod razdelile med več prevajalcev);
- prevajalska redakcija (notranja prevajalska služba SVEZ-a);
- strokovna redakcija (strokovnjaki za posamezna področja, ki so bili imenovani s strani ministrstev in vladnih služb);
- pravna redakcija (pravniki redaktorji na SVEZ-u in po ministrstvih);
- jezikovna redakcija (v določenih primerih je bila ta redakcija na vrsti že pred pravno redakcijo);
- Komisija za pravno redakcijo (ki je potrdila prevod kot slovensko različico pravnega akta Evropskih skupnosti);
- pravna redakcija pred objavo v Uradnem listu ES.

Pred objavo dokumenta v Uradnem listu ga je bilo treba še dodatno pregledati oz. finalizirati, za kar so poskrbeli pravniki lingvisti v Evropskem svetu oz. Evropski komisiji: »Z objavo postanejo 'prevodi' izvirna besedila z enako veljavo kot besedila v nacionalnih jezikih ostalih držav članic. Zato tudi govorimo o pripravi slovenske različice pravnih aktov Evropskih skupnosti, prevajanje pa je njeno jedro« (Krstič Sedej, 2004: 23). To pomeni, da so z uradno objavo slovenske različice dokumentov postale samostojna besedila, s čimer so bili slovenski državljani tudi enakovredno in v svojem jeziku seznanjeni z evropskimi pravnimi regulativami.¹¹

¹¹ Pomembnost jezikovnega vidika znotraj EU izpostavlja tudi možnost posamezne države, da do posameznega sklepa sprejme t. i. jezikovni pridržek, in sicer v primerih, ko država članica nima dostopa do pomembnih dokumentov v svojem jeziku ali pa prevoda predloga ne more sprejeti zaradi težje vsebinske napake ali razhajanja – po ocenah s konca leta 2008 je bilo letno vloženi nekaj deset jezikovnih pridržkov (Jemec Tomazin, 2010: 43).

V grobem bi lahko rekli, da je imel celoten prevajalski proces v pristopnem obdobju tri izjemno pomembne posredne vplive, in sicer a) izrazito povečano dinamiko terminotvornosti v slovenskem jeziku, b) izdelavo in uporabo jezikovnih orodij ter jezikovnih virov in tehnologij, ki so nastali kot posledica in stranski produkt priključitvenih aktivnosti, in pa c) vzpostavitev uspešnega organizacijskega sistema za izpeljavo velikih projektov in javnih razpisov.

V okviru povečanja terminotvornosti lahko izpostavimo predvsem izjemno dinamični proces prilagajanja, ne zgolj pri prevajanju v tuji jezik, temveč tudi pri refleksiji o terminologiji v lastnem jeziku (Jemec Tomazin, 2010: 39–40):

Posebno zahtevno področje je (bila) slovenska terminologija, ki je morala biti notranje skladna z že veljavno slovensko (in tudi evropsko) zakonodajo. Stopnje zanesljivosti pri prevodih pravnega reda EU so bile ocenjene od 1 do 5, pri čemer naj bi 5 zagotavljala najvišjo zanesljivost, ki jo je določil sprejem končne različice. Kljub najvišji oceni zanesljivosti so ugotovili, da nekateri prevodi predvsem terminološko ne ustrezajo, zato so uvedli še kategorijo uporabe (angl. usage label), pri kateri so zapisali, ali gre za 'priporočeno', 'odklonjeno', 'uradno' ... rabo termina ali besedilnega odlomka.

To pomeni, da sta bili tako prevajalska/terminološka kot tudi pravna stroka v relativno dolgem časovnem obdobju prisiljeni soobstajati in s sodelovanjem priti do konsenzualnih rešitev, pri rešitvah, za katere je bilo odločeno, da niso optimalne, pa sta bili prisiljeni odločitve tudi argumentirati in jih opremiti z razlagalnimi/utemeljevalnimi oznakami.

Tudi iz te težnje, da mora biti zakonodaja EU prevedena povsem enotno, zlasti še zato, ker je pri projektu sodelovalo veliko zunanjih sodelavcev, izhaja naslednji posredni vpliv priključitvenega procesa, in sicer izdelava jezikovnih virov in jezikovnih orodij. SVEZ je iz svoje terminološke baze odstranil odvečne podatke in terminologijo prenesel na splet, kjer domuje še danes (Željko, 2003: 65).¹² Poleg Evroterma pa je bil iz pomnilnika prevodov, ki so ga uporabljali prevajalci, sestavljen tudi vzporedni korpus prevodov Evrokorus (Željko, 2003: 70). Javnost in zainteresirani uporabniki so s tem projektom, ki je tudi najobsežnejši pravnojezikovni projekt v Sloveniji, dobili neprecenljiv terminološki vir, prevajalski oddelek SVEZ-a pa je s tem zagotovil višjo raven usklajenosti prevodov in tudi boljše prevode zunanjih izvajalcev, s tem pa se je olajšalo delo lektorjev in redaktorjev v notranji službi. Izjemnega pomena sta tudi dodani možnosti revizije

¹² Dostopno preko <http://www.evroterm.gov.si>, 3. 3. 2014.

prevodov in odpravljanja napak (ker prevode na spletu spremlja več ljudi) ter seveda dostopnost podatkov – to pa je zagotovilo, da se v Sloveniji uporablja zakonodaja, ki je enotna in v skladu z EU, obenem pa je na voljo tudi novinarjem, študentom in drugim (Željko, 2003: 71).¹³ Vstopni proces je prav tako močno razširil rabo orodij za računalniško podprto prevajanje, saj je bil to zaradi skupne uporabe terminologije tudi pogoj za sodelovanje pri projektu.

Tretja pozitivna eksternalija jezikovnega vidika priključevanja EU pa se skriva v dejstvu, da je bila Slovenija zmožna sama uspešno organizirati svoje vire ter izpeljati projekt, pri tem pa postaviti smernice dobre prakse pri nadaljnjih tovrstnih projektih in javnih razpisih. Vendarle pa se je pozitivni vpliv izničil zaradi izrazito negativne prakse po pridružitvi EU – služba za evropske zadeve je bila namreč pripojena ministrstvu za zunanje zadeve, prevajalska služba pa je – kljub uspešno izvedenemu projektu v lastni režiji – po pridružitvi prenehala opravljati organizacijske naloge in se spet posvetila izključno zagotavljanju jezikovnih storitev, tako da zaradi reorganizacije svojih pridobljenih organizacijskih znanj ni mogla več s pridom uporabiti.¹⁴

Slovenija v Evropski uniji

Po vstopu Slovenije v EU se je zaradi centralizacijske politike EU prevajalsko delo za slovenski jezik preselilo v evropske institucije, ki pa po vstopu devetih novih držav in devetih novih jezikov v organizacijo niso zmogle pravočasno organizirati prevajalskega procesa, tako da je spočetka prihajalo do zamud pri prevajanju dokumentov v te jezike (Jemec Tomazin, 2010: 38). Na samem začetku članstva so imeli težave z razumevanjem in komunikacijo v slovenskem jeziku tudi evropski poslanci, in sicer zaradi nerazumevanja specifičnih terminov, vezanih na delovanje EU (Orel, 2005: 49; Stritar et al., 2011: 84).

Komunikacija znotraj EU je povečini sicer pisna; 95 odstotkov pisnih besedil, ki tako ali drugače vplivajo na življenje Evropejcev, pa je prevodnih besedil. Zgolj prevajalska služba Evropske komisije je v letu 2007 prevedla približno 1.750.000 strani, potreba po prevodih pa konstantno narašča (Vlachopoulos, 2009: 22). V postopkih odločanja v EU imajo prevodi izjemno pomembno vlogo. Pristojne institucije EU zagotavljajo prevode zakonodajnih aktov in političnih dokumentov v vse uradne jezike – Ekonomsko-socialni odbor in Odbor regij imata lastno prevajalsko službo, ostale institucije pa imajo svoje prevajalske službe z oddelki za posamezne nacionalne jezike. Zaradi preobremenjenosti – uradnih jezikov in s tem

¹³ V letu 2003 je bilo na Evrotermu opravljenih 900.000 poizvedb (Željko, 2003: 71).

¹⁴ Informacije, pridobljene v intervjuju z Olgo Shrestho (3. 3. 2014).

prevajalskega dela je z vsako širitvijo EU več – so pri prevajanju določene prednostne naloge: najprej so prevedeni zakonodajni akti, sklepi Evropskega sveta in sporazumi s tretjimi državami (Stabej et. al., 2013: 8).

Prevodno-revizijski sistem znotraj Evropske unije je povečini sistematičen, in sicer se dokumenti v postopku sprejemanja aktov Evropske unije vsaj trikrat prevajajo v vse uradne jezike (Jemec Tomazin, 2010: 39; Stabej et al., 2013):

1. Ko Komisija potrdi uradni predlog akta in ga pošlje v pregled organom EU.
2. Ko ustrezna delovna skupina v Svetu po potrebi dopolni in nato doseže soglasje o predlogu akta. Ta se nato uvrsti na dnevni red Odbora stalnih predstavnikov, Prevajalska služba Sveta pa pripravi dopolnjen prevod.
3. Ko Svet EU akt dokončno potrdi. Podobno kot pri prevajanju lokalnih zakonodaj morajo pred objavo v Uradnem listu pravniki jezikoslovci pri generalnem sekretariatu Sveta EU opraviti zadnjo redakcijo besedila.

To pomeni, da vso prevodno dejavnost v okviru institucij EU opravijo notranje prevajalske službe, tako da prave povezave z nacionalnimi strukturami na ravni prevajanja ni več. Vendarle pa je leta 2009 prišlo do iniciative za vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU, »s katerim bi zagotovili podporo in pomoč prevajalcem in pravnikom jezikoslovcem v evropskih institucijah, hkrati pa sproti nadzorovali in preverjali (izbrano terminologijo ter jo popravljali še v času sprejemanja« (Jemec Tomazin, 2010: 44), tako da imajo slovenski oddelki prevajalskih in pravnih služb v EU

možnost terminološkega posvetovanja s strokovnjaki iz državnih organov, ki sodelujejo v delovnih skupinah Sveta EU, že v fazi nastajanja slovenskih besedil. Takšno sodelovanje pripomore k povečanju kakovosti že med samo pripravo slovenskega predloga akta, preden se ta predloži v obravnavo, in k racionalizaciji dela v poznejših fazah pregledov besedil. Imenik strokovnjakov za posamezna področja in podpodročja zakonodaje EU, ki so jih imenovali državni organi, se posodablja in pošlje vsem slovenskim oddelkom v institucijah EU (Stabej et al., 2013: 9).

Na ta način se poskuša na nadnacionalni ravni vzpostaviti poenotena terminologija, ki lahko zagotavlja enakopravno zastopanost uporabnikov slovenskega jezika pred organi EU. Zelo pogosto pa je način delovanja EU in njena jezikovna politika, še več, njeno jezikovno delovanje tarča očitkov o abstraktnosti in nenaravnosti jezika, rabljenega v evropskih institucijah, ki se prenaša tudi na širše, skladišne strukture, ne zgolj leksemske. Razlogov za tovrstno jezikovno podobo je več, in sicer je prvenstvena vloga evropske terminologije ta, da je neposredna in nedvoumna; ravno tako pa je povsem

razumljivo, da se jezikovne meje med 24 soobstoječimi uradnimi jeziki brišejo, zlasti v okolju, v katerem je zaradi kompleksnosti bistveno, da se razporeditve odstavkov in strani v dokumentih popolnoma ujemajo (Stabej et al., 2013: 10). Ravno zaradi tega ima prevajalec v evropskih inštitucijah le malo prostora za kreativnost, tako da je pri vseh zelo dobrodošla konstruktivna naravnost, zlasti ko gre za njihovo avtonomnost pri prevajanju in odnos z revizorji. »Revizorji so najbrž pravi strup za vsakega novega prevajalca. Veliko teh, zlasti tistih z manj izkušnjami, je povsem osuplih, ko vidijo, kako rdeči so njihovi prvi prevodi« (Wagner et al., 2012: 90). Prevajalske smernice v EU so namreč v veliki meri institucionalizirane in standardizirane, tako da je prostora za inventivnost zelo malo:

Rezidenčni in samostojni prevajalci, ki delajo za inštitucije EU, lahko kar pozabijo na kakršenkoli individualen ali edinstven prispevek (ali celo lastno ime) v svojih prevodih. V skoraj vseh primerih smo pri prevajanju del ekipe. To ekipo sestavljajo:

- *predhodniki (duhovi prevajalcev in njihovih prevodov),*
- *revizorji, ki spremenijo, popravijo in včasih celo izboljšajo naše prevode,*
- *pravni svetovalci, ki dopolnijo pravna besedila, da so neoporečna s pravnega vidika,*
- *in seveda politiki, uradniki in drugi, ki vplivajo tako na vsebino kot obliko dokumentov* (Wagner et al., 2012: 57).

Prevod in prevodna dejavnost v slovenskem jeziku sta tako prehodila dolgo pot od pravnoformalnega vzpostavljanja slovenske identitete v evropskem prostoru do povsem enakovrednega položaja v okviru nadnacionalne tvorbe s pol milijarde prebivalcev, kjer prevodna dejavnost skrbi predvsem za nemoteno delovanje celotne meddržavne zveze. Položaj prevoda in prevodne dejavnosti se je z vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo torej spremenil na podoben način, kot se je spremenil tudi državni status – med pridružitvenim procesom je služil kot izenačujoča in pravna podstat tega procesa na nacionalni ravni, med polnopravnim članstvom Slovenije pa so naloge prevodnega besedila prej delovne kot prestižne, tako da ima prevod za Slovenijo po dolgem času izrazito komunikacijsko vlogo – namenjen je predvsem (spo)razumevanju.

Sklep

V prispevku smo opozorili na večplastni vpliv prevodnih besedil in prevajanja na Slovenskem, tako pred osamosvojitvijo kot po njej, med pridruženjem Slovenije Evropski uniji in med njenim polnopravnim članstvom.

Stroka se je s podporo politike tega vpliva zavedela že zelo zgodaj in prevajanje kot jeziko- in državotvorno dejavnost vključila v jezikovnopolitične in jezikovnonačrtovalske dejavnosti in tudi s tem zagotovila resnično samostojnost in polnofunkcijskost slovenščine v obdobju ob osamosvojitvi.

Med približevanjem EU je prevodna dejavnost odigrala ključno vlogo in za nekaj časa tudi v družbi pridobila določeno veljavo, vendarle pa se med tem procesom, med katerim je prevajanje tudi pri nas dobilo nekaj več prostora in časa v družbenem premisleku, ni dovolj izpostavljalo dejstvo, da Slovenija s prevajanjem dobiva ne le možnost, da bi razumela podomačeno evropsko zakonodajo, temveč da s tem slovenska država dobiva *novo* zakonodajo in da se šele s prehodom od prevoda zakonodaje v zakonodajo za Slovenijo vzpostavlja institucionaliziran pravni okvir za enakopravno članstvo v zvezi. Prav tako je proces približevanja zaradi svoje onipotentnosti poskrbel za izjemno dinamično terminotvorno dogajanje v slovenščini, s čimer je slovenščina (ponovno) prek prevoda krepko razširila meje svojega spoznavnega sveta.

Na tako zastavljeni podlagi prevodna dejavnost znotraj nadnacionalne tvorbe deluje še danes, čeprav je formalno v veliki meri ločena od nacionalne. Tudi zaradi tega se morda kdaj zdi prevodna dejavnost v okviru EU brezoblična, celo neobstoječa, kar pa z vidika njenega namena – omogočanja neomejene komunikacije, nemotenega delovanja in enakopravnosti znotraj EU – bržkone pomeni, da je pri tej svoji misiji v celoti uspešna.

LITERATURA

- Bitenc, Ani in Bogo Smolej (1983): Slovenščina v filmskih in televizijskih prevodih. V Breda Pogorelec (ur.), Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979, 92. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Coulmas, Florian (1991): European integration and the idea of national language. V Florian Coulmas (ur.), A Language Policy for the European Community, 1–43. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Dollerup, Cay (2010): Complexities of EU language work. Perspectives: Studies in Translatology 9 (4): 271–292.
- Felici, Annarita (2010): Translating EU law: legal issues and multiple dynamics. Perspectives: Studies in Translatology 18 (2): 95–108.
- Ferbežar, Ina in Jana Zemljarič Miklavčič (2004): Pred slovenskim (sporazumevalnim) pragom. V Marko Stabej (ur.), Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Zbornik predavanj, 202–203. Ljubljana: CSDTJ pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete UL.
- Fišer, Darja (2008): Recent trends in the translation industry in Slovenia. The journal of specialised translation (10). Dostopno preko: http://www.jostrans.org/issue10/art_fiser.pdf. Dostop: 11. 3. 2014.

- Gantar, Kajetan (1983): Šolanje in jezikovno izobraževanje prevajalcev. V Breda Pogorelec (ur.), *Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979*, 88–89, 142–143. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Gorjanc, Vojko (2009): Slovenska jezikovna politika pred izzivi Evropske unije. V Vesna Požgaj Hadži, Tatjana Balažič Bulc in Vojko Gorjanc (ur.), *Med politiko in stvarnostjo: jezikovna situacija v novonastalih državah bivše Jugoslavije*, 13–25. Ljubljana: Znanstvena založba FF UL.
- Grin, François (2010): Translation and the dynamics of multilingualism. *Cahier de recherche élf 3*. Univerza v Ženevi: Observatoire ELF. Dostopno preko: http://www.unige.ch/traduction-interpretation/recherches/groupe/elf/documents_en.html. Dostop: 13. 3. 2014.
- Janež, Stanko (1983): Jezikovna kritika prevodov. V Breda Pogorelec (ur.), *Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979*, 90. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Jemec Tomazin, Mateja (2010): Slovenska pravna terminologija. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kalin Golob, Monika (2001): Jezikovnokulturni vidiki vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. *Teorija in praksa 38 (2)*: 213–230.
- Kalin Golob, Monika (2003): Jezikovna kultura, jezikovno načrtovanje in evropsko združevanje. V Ada Vidovič Muha (ur.), *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje (Obdobja 20)*, 255–270. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Klabus, Vital (1983): Slovarji in druga pomagala. V Breda Pogorelec (ur.), *Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979*, 90–91. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Kocijančič Pokorn, Nike (2008): Translation and TS research in a culture using a language of limited diffusion: The case of Slovenia. *The journal of specialised translation (10)*. Dostopno preko: http://www.jostrans.org/issue10/art_pokorn.pdf. Dostop: 13. 3. 2014.
- Koskinen, Kaisa (2008): *Translating Institutions: An Ethnographic Study of EU Translation*. Manchester – Kinderhook: St. Jerome Publishing.
- Krstič, Adriana (1999): Prevajanje zakonodaje Evropske unije. *Mostovi 33 (1)*: 55–59.
- Krstič Sedej, Adriana (2004): Informacijska podpora pripravi slovenske različice pravnih aktov Evropskih skupnosti. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Madžarevič, Branko (1983): Prilagajanje tujih stilnih plasti v literarnih prevodih. Breda Pogorelec (ur.), *Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979*, 92. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Moder, Janko (1983): Transkripcija tujih imen. V Breda Pogorelec (ur.), *Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979*, 91. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.

- Orel, Katja (2005): Raba slovenskega jezika slovenskih poslancev v Evropskem parlamentu. Diplomsko delo. Ljubljana: Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pogorelec, Breda (ur.) (1983): Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Pym, Anthony (2006): Globalization and the politics of translation studies. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal* 51 (4): 744–57.
- Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011. Dostopno preko: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO50>. Dostop 11. 3. 2014.
- Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018. Dostopno preko: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO91>. Dostop 11. 3. 2014.
- Shuibhne, Niamh Nic (2004): Does the Draft EU Constitution Contain a Language Policy? II Mercator International Symposium: Europe 2004: A new framework for all languages? Dostopno preko: <http://www.ciemen.cat/mercator/pdf/simp-shuibhne.pdf>. Dostop: 11. 3. 2014.
- Smerdu, Franjo, Elza Jereb, Viktor Jesenšek in Stanko Janež (1983): Prevodi v tuje jezike – prodor slovenščine v svet. V Breda Pogorelec (ur.), Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979, 92–93. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Sosoni, Vilelmini (2011): Training translators to work for the EU institutions: luxury or necessity? *The Journal of Specialised Translation* (16): 77–108. Dostopno preko: http://jostrans.org/issue16/art_sosoni.pdf.
- Stabej, Marko (2004): Slovenščina kot drugi/tuji jezik in slovensko jezikovno načrtovanje. *Jezik in slovstvo* (3-4): 5–16.
- Stabej, Marko (2006): Orisi slovenske jezikovne politike. *Slavistična revija* 54 (pos. št.): 309–325.
- Stabej, Marko, Mojca Stritar, Jordi Magrinya, Jerneja Lipičnik in Darja Erbič (2013): Slovenščina v institucijah EU. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Dostopno preko: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Dokumenti_SVREZ/jezikovna_vprasanja/Slovenscina_v_institucijah_EU_posodobljeno_2013.pdf. Dostop: 13. 3. 2014.
- Stanovnik, Majda (1983): Lektoriranje prevodov. V Breda Pogorelec (ur.), Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979, 89–90. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Stanovnik, Majda in Kajetan Gantar (1983): Slovenščina v strokovnih in književnih prevodih. Uvodne misli. V Breda Pogorelec (ur.), Slovenščina v javnosti. Gradivo in sporočila posvetovanja o jeziku, ki je bilo v Portorožu 14. in 15. maja 1979, 87–88. Ljubljana: RK SZDL Slovenije in Slavistično društvo Slovenije.
- Stritar, Mojca in Marko Stabej (2009): Večjezičnost v institucijah Evropske unije – ali res deluje? Slovenščina v Svetu EU. *Jezik in slovstvo* 54 (5): 57–72.
- Stritar, Mojca, Jordi Magrinya Domingo in Marko Stabej (2011): Slovenščina v evropskem Babilonu: izkušnje slovenskih poslancev v Evropskem parlamentu 2004–2009. *Jezik in slovstvo* 56 (3-4): 80–92.

- Tabouret-Keller, Andrée (1991): Factors of constraints and freedom in setting a language policy for the European Community: A sociolinguistic approach. V Florian Coulmas (ur.), *A Language Policy for the European Community*, 45–57. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Toury, Gideon (v tisku): Culture Planning and Translation. V Alberto Alvarez Lugris in A. Fernández (ur.) et al, *Proceedings of the Vigo Conference »anovadores de nós – anosadores de vós«*. Dostopno preko: <http://www.tau.ac.il/~tourney/works/gt-plan.htm>. Dostop: 11. 3. 2014.
- Udovič Boštjan (2014): Diplomacija v jeziku in jezik v diplomaciji: Evropska unija deset let po veliki širitvi. *Teorija in praksa* 51 (4): 535–554.
- Udovič, Boštjan, Tanja Žigon in Marija Zlatnar Moe (2011): Posebnosti prevajanja strokovnega jezika diplomacije: primer Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih. *Slavistična revija* 59 (3): 269–291.
- Vintar, Špela (2009): Oddelek za prevajalstvo. V Valentin Bucik, Andrej Černe, Martin Germ, Renata Kranjčec, Maja Peharc, Jadranka Šumi in Kristina Zajc (ur.): *Zbornik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 1919–2009*, 262–281. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete v Ljubljani.
- Vlachopoulos, George (2009): Translation, Quality and Service at the European Commission. V Martin Forstner, Hannelore Lee-Jahnke in Peter A. Schmitt (ur.): *CIUTI-Forum 2008: enhancing translation quality: ways, means, methods*, 313–326. Bern: Peter Lang.
- Vršaj, Egidij (2002): *Slovenija v Evropski uniji*. Koper in Ljubljana: Ognjišče – Založba Mladinska knjiga.
- Wagner, Emma (2001): Translation in the EU Machinery. *Perspectives: Studies in Translatology* 9 (4): 263–270.
- Wagner Emma, Svend Bech in Jesús M. Martínez (2012): *Translation for the European Union Institutions*. 2. izdaja. Manchester – Kinderhook: St. Jerome Publishing.
- Željko, Miran (2003): Evroterm in Evrokopus – terminološka baza in korpus prevodov. *Mostovi* 37 (1): 62–72.